KOTIKOULU

Koti ja koulu yhdessä
oppimisen oikeuden puolella

Heini ja Sami Minkkinen

Kotikoulu

Koti ja koulu yhdessä oppimisen oikeuden puolella

Heini ja Sami Minkkinen · 2026

Kotikoulu

Koti ja koulu yhdessä oppimisen oikeuden puolella: opas kotiopetukseen vanhemmille, opettajille ja päättäjille.

© 2026 Heini ja Sami Minkkinen. Kaikki oikeudet pidätetään.

Julkaistu sähköisesti.

Painos 1 · ISBN 978-952-19546-0-3 · Digitaalinen painos

SAMOILTA TEKIJÖILTÄ

Muut kirjamme

Meiltä on aiemmin ilmestynyt myös seuraavat teokset. E-kirjat ja äänikirjat löytyvät osoitteesta **yirah.fi/kirjat**.

Joukkovaikuttamisen keinot

Näin massoja hallitaan: vaikuttamisen keinot ja niiden jäljet suomalaisessa ja kansainvälisessä mediassa, kaikki tarkistettavissa lähteistä.

Raamatun ristiinviittaukset 365 päivälle

Vuoden mittainen matka Raamatun jakeissa: jokaiselle päivälle yksi jae, sen kaksitoista tärkeintä ristiinviittausta ja niitä avaava lyhyt opetus.

New Age Ensyklopedia

Kattavin suomenkielinen teos uushenkisyydestä: New Age -liikkeen historia, opetukset ja vaikutukset lähes tuhannessa luvussa.

Totuus hengellisestä sodankäynnistä

Neljätoista lukua opetusta hengellisestä sodankäynnistä, joka tuo aiheeseen ymmärrystä ja rauhaa.

Totuus hypnoosista

Laaja teos, joka avaa hypnoosin, uushenkisyyden ja yhteiskunnan mekanismit sisältä päin.

yirah.fi/kirjat

Tämä kirja on omistettu
Jeesukselle Kristukselle.

Niin Jeesus sanoi: »Antakaa lasten olla, älkääkä estäkö heitä tulemasta minun tyköni, sillä senkaltaisten on taivasten valtakunta».

MATT. 19:14

Kun luovumme tarpeesta tietää, alamme ymmärtää.

Lapsi, joka saa olla tietämättä, uskaltaa kysyä. Vanhempi, joka saa olla tietämättä, uskaltaa kuunnella. Opettaja, joka saa olla tietämättä, uskaltaa nähdä sen, mitä on todella meneillään. Se ei ole käsky olla ajattelematta. Se on kutsu päästää irti siitä pakottavasta tarpeesta hallita, kontrolloida ja tietää ennalta. Se on kutsu astua tilaan, jossa voi tulla kannetuksi kaikki se, mikä pysäyttää oppimisen.

Kirja, joka on käsissäsi, alleviivaa luvan olla tietämättä. Luvan oppia yhdessä lapsen kanssa. Luvan olla keskeneräinen kasvattaja ja opettaja, jonka ei tarvitse olla täydellinen. Kotikoulu ei ole ensisijaisesti pedagoginen valinta. Se yrittää piirtää turvallisen reitin oppimiseen silloin, kun tavallisin tarina ei syystä tai toisesta mahdollistu. Silloin tarvitaan apuun vanhemmuutta ja opettajuutta, joka kumpuaa rakkaudesta ja on valmis kantamaan vastuun, haavoittuvuuden, yhteiskunnan katseen, oman riittämättömyyden pelon ja arjen painon.

Kun julkisessa keskustelussa etsitään syyllistä, lapsi häviää kahdesti. Ensin koulussa, jossa hänen oikeutensa oppimiseen turvallisessa oppimisympäristössä ei ole toteutunut. Sitten julkisuudessa, jossa hänen perheensä ja kotinsa tekemät päätökset esitetään ideologisina, riskialttiina tai syrjäyttävinä. Se loukkaa etenkin silloin, kun se on ollut viimeinen vaihtoehto, jolloin se ei ole enää ollut edes valinta.

Tärkeämpää kuin etsiä perusteluja vastakkainasettelulle on nähdä lapsen meluisa tai äänetön hätähuuto, joka kaipaa kipeästi ymmärrystä, kun oppiminen pysähtyy. Lopulta on sivuseikka, opitaanko koulussa vai kotona. Kysymys on yksilöstä, jonka elämässä muutokset ja yllätykset johtavat lupaa kysymättä tilanteisiin, joissa oppiminen vaatii joskus poikkeusjärjestelyjä. Oppivelvollisuudessa ei ole kyse teknisestä tai juridisesta suorituksesta tai pakosta, vaan oikeudesta oppia. Silloin katse tulee suunnata kohtaamiseen inhimillisen hädän kanssa, ei paperille kirjattuun muodollisuuteen.

Tämä kirja syntyi, jotta oppiminen saisi tapahtua ja kasvaa tarpeen vaatiessa, ajasta tai paikasta riippumatta. Tämä kirja kysyy, miksi oppimista pitäisi rajoittaa nimetyillä seinillä tai byrokratialla, kun sitä voitaisiin tukea molemmilta puolilta lapsen parhaaksi. Tässä kirjassa kutsutaan kynnyksen yli, oppivelvollisen puolelle, sekä koti, koulu että yhteiskunta.

Lukijalle

Kiitos, että valitsit tämän kirjan. Valitsit tutustua marginaaliseen ilmiöön, joka samalla on tavallista ja normaalia arkea Suomessakin vajaalle tuhannelle oppivelvolliselle. Sinulla saa olla oma viitekehys, johon kotikoulu tällä hetkellä asettuu, mutta toivomme, että luettuasi tämän kirjan loppuun, se on rikastunut ja löytänyt itselleen uusia joustavia näkökulmia, kuten meille kirjoittajille kävi kirjoitusprosessin aikana.

Koko ensimmäinen raakaversio ja tutkimustyö tämän kirjan eteen hylättiin lähes 100%. Se oli kivulias ja turhauttava prosessi, pettymys, joka johtui valtavan työmäärän ja ajan hukkaamisesta. Tai siltä se aluksi tuntui, kunnes ymmärsi sen kuuluvan osaksi omaa kasvua. Matka ulos omista ennakkoluuloista ja rajoittavista uskomuksista oli tarpeen kirjoittajillekin, sillä ne estivät näkemästä mahdollisuutta siellä, jonka kokemus oli leimannut pelkäksi uhkaksi.

Kirja lähti etsimään lempeää katsetta ja kannattelua yhdessä lapsen molemmilta puolilta, jonka kautta tulisi turvatuksi lapsen etu ja paras oppivelvollisuuden matkalla. Ensimmäinen raakamateriaali kuitenkin eksyi polulta, kasasi aseita ja panoksia molempien bunkkereihin sen sijaan, että olisi tyhjännyt lippaat perustellusti ja lakannut puolustautumasta näkymätöntä vihollista vastaan.

Ei ollut helppoa myöntää itselleen ajautuneensa tiedostamattaan vahvistamaan vastakkainasettelua, jota oli lähtenyt alun perin purkamaan. Kirjoittaessaan auki ilmiötä sisä- ja ulkopuolelta, vanhemmuuden ja opettajuuden keskiöstä, kotikoululaisen ja koulun henkilökunnan ristivedosta saattaa epähuomiossa löytää tekstin väittelemästä, tuomitsemasta ja alleviivaamasta omaa oikeutustaan, jota se halusi kaikin tavoin välttää.

Hätä ja huoli lapsien pahoinvoinnista ja oirehdinnasta kasvoi ensin suuremmaksi kuin tahtotila nähdä turvaverkon yhteistyön mahdollistama hedelmä. Silloin vahingossa meinasi leikkoa lasta kannattelevia oksia harkitsemattomas-

ti. Se olisi johtanut lapsen vapaapudotukseen seurauksena omasta kyvyttömyydestä yhteistyöhön.

Yli 20 vuotta osana koulujärjestelmää sen onnistumiset ja epäonnistumiset sisäpuolelta tunnistaen sekä ihmisiä valmentaen, joiden elämässä oppivelvollisuuden aikaiset syvät ja osittain vuotavat jäljet ovat konkreettisesti yhä läsnä aikuisuudessa, olisi helppo valita puoli. Uhriutua, nousta marttyyriksi, syyllistyä ja syyllistää, jotta omaa osuutta, häpeää, tuskaa, ahdistusta ja inhimillisyyttä ei tarvitsisi lähietäisyydeltä kohdata. Se olisi kuitenkin silloin väistelyä ja epärehellistä, sillä puolitotuus on aina valhe.

Koko totuus ei asetu vastakkain, nouse yläpuolelle, vertaile tai kilpaile. Se toteaa tyynesti tilanteen kaunistelematta, etsii ratkaisun ja keinot sen toteutukseen pakottamatta. Totuus ei jätä osapuolia vellomaan kärsimykseen oman osuutensa virheistä ja erehdyksistä vaan asettuu läsnäolevaksi yhteisen tavoitteen äärelle, joka tässä tapauksessa on lapsi.

Aloitimme alusta, fokuksena puhtaasti viattoman ja keskeneräisen lapsen ja nuoren etu. Hyväksyen myös sen, että hänen oppivelvollisuuden tukena on yhtä keskeneräiset vanhemmat, opettajat sekä erehtyväinen valtion järjestelmä. Tämä ratkaisu palautti kirjaan ihmisyyden ja armollisuuden kaikkia osapuolia kohtaan ja lopputuloksena syntyi kirja, joka haluaa uskoa kaikkien löytävän karikoista ja kompuroinnista huolimatta samalle puolelle, lapsen puolelle. Sillä puolella vahvuudet ja heikkoudet löytävät tasapainon, realiteetit kohdataan rehellisesti ja oppilas elää todeksi oikeuden, ei velvollisuuden oppia.

Jätämme lukijalle pyynnön luottaa siihen, joka meissä kaikissa ihmisissä on yhteistä, sillä se kantaa myös perheet ja koulun väen pöydän samalle puolelle. Tarve tuntea turvaa ja tulla nähdyksi on universaali, joka väärinymmärrettynä sotii olemassaolonsa puolesta. Rakkaus on lopulta aina se voima, joka oppivelvollisuudenkin kohdalla asettaa paikkaansa etsivät palaset kohdalleen.

. . .

Ennen kuin luku 2 avautuu lain ja oikeuksien äärelle, muutama asia on hyvä sanoa sinulle ääneen. Ne koskevat sitä, mitä sinussa on jo tapahtunut ja mitä sinä jo osaat, vaikka et ole itse välttämättä katsonut sitä tästä kulmasta.

Jokainen vanhempi, joka on saattanut lapsensa tähän ikään asti, on opettanut hänelle asioita, joiden rinnalla yksikään peruskoulun oppisisältö ei ole vaikeampi. Puhumisen, joka on kielen koko perustan oppimista muutamassa vuodessa ilman oppikirjaa. Kävelyn, joka on kehon ja painovoiman tasapainottelua järjestelmässä, jota ei ole vielä yhdellekään robotille onnistuttu opettamaan yhtä sulavaksi. Toisten ihmisten kasvojen lukemisen, omien tunteiden tunnistamisen sekä unen ja valveen rytmin. Sen, miten luottamus rakentuu ja miten pelko suojaa silloin, kun sille on oma paikkansa. Nämä ovat oppimiskaaria, joiden rinnalla ensimmäisten kouluvuosien sisällöt ovat keveitä. Ne ovat kaikki tapahtuneet sinun rakkautesi, läsnäolosi ja kärsivällisen toistosi varassa. Mitään uutta et siis aloita tästä kirjasta. Sinä olet ollut lapsesi ensimmäinen opettaja jo vuosia, vaikka et ole itsellesi antanut sitä nimeä.

Moni vanhempi, joka avaa tämän kirjan, on tosiasiassa toiminut lapsensa kouluna jo pitkään. Näin tapahtuu silloin, kun lapsi jää luokkahuoneessa hiljaa syrjään, eikä kukaan ehdi häntä löytää. Syyt tähän eivät asu yksittäisissä opettajissa eivätkä yksittäisissä kouluissa vaan olosuhteissa, jotka ovat monella tapaa käyneet raskaiksi. Ryhmät ovat isoja, aikuisten aika on vähissä, työrauha horjuu kausittain ja joidenkin lasten kohdalla myös turvallisuuteen liittyvät huolet ovat todellisia. Näitä olosuhteita kukaan yksittäinen opettaja ei ole valinnut eikä toivonut. Hyvin moni heistä kantaa niiden alla samaa surua kuin vanhempi kotona.

Näissä olosuhteissa lapsi, joka tarvitsisi aikaa ja hiljaisuutta, saattaa jäädä näkymättömäksi, vaikka jokainen aikuinen hänen ympärillään olisi halunnut nähdä hänet. Osa siitä oppimisesta, joka hänessä silti tapahtuu, tapahtuu kotona, iltaisin ja aamuisin, keittiön pöydän ääressä ja yhteisten hetkien lomassa. Koti on silloin ollut lapselle se turvasatama, jossa hänet nähdään sellaisena kuin hän on, eikä sellaisena kuin hän jaksaa näyttäytyä.

Siinä hetkessä, jolloin vanhempi tekee päätöksen kotikoulusta, mikään olennainen ei sisäisesti muutu. Turvasatama on ollut olemassa jo pitkään. Sen suojassa on tapahtunut enemmän oppimista kuin kukaan ulkopuolelta on osannut nähdä.

Sinä tunnet lapsesi. Tämä lause voi kuulostaa yksinkertaiselta, mutta sen yksinkertaisuus pettää, sillä todellisuudessa sinä tunnet hänet tavalla, jota kukaan ulkopuolinen ei tunne eikä voi tuntea. Sinä tunnet hänet aamulla, kun uni on vielä silmissä ja mieli hakee hitaasti muotoaan. Sinä tunnet hänet keskipäivällä, kun nälkä tai väsymys värjää sitä, mitä hän sanoo ja miten hän sen sanoo. Sinä tunnet hänet illalla, kun päivän paino on jäänyt hartioille. Sinä tunnet hänet niinäkin öinä, kun paha uni nostaa hänet valveille etsimään tuttua ääntä. Tämä tieto karttuu huomaamatta ja tallentuu sellaisiin paikkoihin, joihin hän itsekään ei osaa katsoa. Se on sinun pääomasi, eikä sitä mikään tutkinto voi korvata eikä todistaa puutteelliseksi.

. . .

Sama ääneen sanominen kuuluu myös sinulle, joka olet valinnut opettamisen ammatiksesi ja avaat tätä kirjaa kenties hieman varuillasi. Kotikoulu saattaa kaukaa katsottuna näyttää arvostelulta. Se voi tuntua hiljaiselta tuomiolta, väitteeltä, että työsi ei riittänyt tai että koulu epäonnistui juuri sinun kohdallasi. Ajatus on inhimillinen, mutta se ei pidä paikkaansa. Perheen ratkaisu opettaa lasta kotona ei ole arvosana sinusta eikä todistus siitä, että teit jotakin väärin. Useimmiten se on vastaus olosuhteisiin, joita kukaan luokan edessä seisova ei ole itse valinnut.

Haluamme sanoa sen suoraan. Kiitos työstä, jota olet tehnyt. Vuodet luokan edessä ovat täynnä lapsia, jotka olet nähnyt, rohkaissut ja saattanut vaikeiden kohtien yli. Moni heistä kantaa sanojasi mukanaan vielä aikuisena, vaikka et sitä koskaan saa tietää. Opettajan työssä on paljon sellaista hyvää, joka ei mahdu todistuksiin. Se elää niissä lapsissa, jotka ovat saaneet luokassasi tuntea olevansa nähtyjä.

Perheen valitessa kotikoulun sinä et jää tämän kirjan toiselle puolelle. Me seisomme samalla puolella, lapsen puolella. Sinä seisot siellä kanssamme. Sinun työsi ja kodin työ kurottavat samaan suuntaan, saman lapsen hyvään. Toivomme, että tämä kirja antaa sinulle yhtä paljon luottamusta omaan työhösi kuin vanhemmalle, joka pohtii samaa askelta.

. . .

Kirja kulkee kolmessa osassa. Ensimmäinen osa näyttää. Se avaa sen, mitä kotikoulu tänä päivänä Suomessa on, mitä laki siitä sanoo ja mitä tutkimus kertoo niin akateemisista kuin sosiaalisistakin tuloksista. Tässä osassa ei pyydetä mitään, siinä vain katsotaan yhdessä.

Toinen osa ymmärtää. Se puhuu siitä, miten koulu ja kotikoulu voivat seisoa saman lapsen rinnalla ilman vastakkainasettelua. Se puhuu myös siitä, millaiselta arvopohjalta valinta voi kummuta silloin, kun se tehdään rauhassa eikä paineen alla.

Kolmas osa tekee. Se antaa käytännön työkalut niitä varten, jotka päättävät astua tämän askeleen. Miten ilmoitus tehdään, miten arki rakentuu, miltä opetussuunnitelma ja oppiaineet asettuvat kotiin, miten erityislapsen tarpeet huomioidaan ja mitä tehdään silloin, kun alkuinto laantuu eikä arki kulje enää itsestään.

Näiden kolmen osan jälkeen kirja päättyy epilogiin, joka nostaa katseen käytännön yläpuolelle ja kysyy, kenen kielellä oppimisesta oikeastaan puhumme. Kirjan lopussa on liitteitä, jotka antavat vanhemmalle valmiit pohjat ilmoitukseen, lukuvuosisuunnitelmaan ja viikkotavoitteisiin.

Lapsen elämä ei jakaudu siististi lokeroihin. Perhe, koulu, ystävät, yhteiskunta ja kulttuuri ovat kaikki kerroksia, jotka kietoutuvat toisiinsa. Yhden kerroksen muutos värähtelee kaikkiin muihin. Urie Bronfenbrenner nimesi tämän ekologiseksi systeemiteoriaksi: lapsi kasvaa sisäkkäisten kehien keskellä eikä mikään kehä ole irrallinen toisista. Tämä kirja kulkee noita kehiä pitkin sisältä ulos. Se alkaa lapsesta ja perheestä, siirtyy koulun ja kodin suhteeseen, päätyy

yhteiskuntaan ja kulttuuriin ja palaa lopulta takaisin keittiön pöydän äärelle, jossa kaikki alkoi.

. . .

Kirjassa kulkee mukana fiktiiviset hahmot Ada ja Eeli, joiden tarinaan on yhdistetty todellisten oppilaiden ja perheiden kokemuksia kotikoulusta. He tuovat näkyväksi kaksi syytä valita ja tapaa suorittaa oppivelvollisuutta kotona, mutta heidänkään mallinsa ei ole tarkoitettu määrittelemään tiukasti raameja vaan vertaistueksi ja esimerkiksi.

Meillä on olemassa jo perusopetuslain pykälä 18, jossa näemme koulujärjestelmän ja kodin yhteistyön lempeän yhteistyömallin odottavan kehittäjäänsä. Siinä on mahdollisuus, jossa nähdyksi tulevat kaikki osapuolet. Jokaisen vahvuus ja korvaamaton rooli saa siinä ansaitsemansa arvostuksen ja kunnioituksen ja hän, joka on tärkein, oikeuden kasvaa oppimisen ilossa. Lapsen tarvitessa erityistä tukeamme ympäröivän tukiverkoston tulisi tiivistyä, ei etääntyä tai erota toisistaan, mikä nyt ikävä kyllä liian usein tapahtuu.

Toivotamme sinulle hyvää matkaa tämän kirjan pohdintojen äärellä. Ne ovat näkökulmia, eivät oikeita vastauksia. Ne ovat tienviittoja, eivät ainoita oikeita polkuja. Niiden tarkoitus on lähestyä kotikoulua ihmisyydelle ja inhimillisyydelle läsnä ollen, jonka kautta uskaltaa kohdata vaikeat ja kivuliaatkin ajatukset ja tunteet.

Sen sijaan, että asetumme puolustautumaan tai hyökkäämään, voimmekin asettua olemaan. Lapsi tai nuori, jolla on edessä valinta, jota hän ei ensisijaisesti halunnut tai toivonut, ansaitsee tuen ja turvan meiltä kaikilta.

. . .

Ehkä juuri sinä, nuori lukija, olet ottanut tämän kirjan käteesi. Ehkä kotikoulu ei ollut ensimmäinen toiveesi, tai ehkä se on sinulle pitkään odotettu helpotus. Kummin tahansa, muutama sana kuuluu suoraan sinulle.

Sinussa ei ole mitään vikaa. Se, että opit toisin tai toisaalla kuin moni ikätoverisi, ei tee sinusta sen keskeneräisempää eikä tarkoita, että olisit jäljessä. Oppimiselle on monta tietä. Sinä saat kulkea omaa tietäsi omaan tahtiisi, levätä silloin kun on raskasta ja innostua siitä, mikä juuri sinua kiinnostaa.

Ympärilläsi on aikuisia, jotka yrittävät asettua juuri sinun puolellesi, vaikka he eivät aina osaisi sitä täydellisesti. Sinun ei tarvitse kantaa tätä yksin. Saat olla keskeneräinen, saat pelätä ja toivoa, ennen kaikkea saat luottaa siihen, että sinä olet arvokas juuri sellaisena kuin olet. Tämä kirja on kirjoitettu ennen muita ja ensisijaisesti sinua varten.

Sisällys

OSA I Näyttää

01 Kaksi kirjettä 16

02 Velvollisuus vai oikeus oppia? 21

03 Kartta ja maasto 36

OSA II Ymmärtää

04 Koulu ja kotikoulu yhdessä 51

05 Arvot ja perusta 69

OSA III Tekee

06 Ensimmäinen askel 88

07 Opetussuunnitelma 99

08 Arki ja rytmi 113

09 Oppiaineet kotona 133

10 Erityislapsi kotikoulussa 151

11 Arjen paino ja armo 160

EPILOGI Näkymätön kehys

12 Näkymätön kehys 182

OSA I

Näyttää

Tämä osa katsoo yhdessä. Se alkaa sisimmästä kehästä, lapsesta itsestään. Se avaa, mitä kotikoulu Suomessa tänään on, mitä laki siitä sanoo ja mitä tutkimus kertoo. Se ei pyydä mitään, se vain näyttää.

LUKU 01

Kaksi kirjettä

Äiti

Minä yritän sanoa sinulle jotakin, jota en ole osannut sanoa ääneen. Sanat eivät ole tulleet ulos, vaikka olen miettinyt niitä monta iltaa peiton alla.

Koulussa minun pääni on täynnä ääniä. Opettajan ääni, kavereiden äänet, tuolien narina, kynien rapse ja käytävän askeleet ovat kaikki yhtä aikaa päässäni, eikä mikään niistä mene pois. Yritän kuunnella opettajaa, mutta pääni kuuntelee kaikkea muuta eikä osaa valita.

Koulukello sattuu korviin. Tiedän, ettei kenenkään muun tarvitse nostaa käsiä korvilleen. En ehdi edes ajatella, haluanko, sillä käteni nousevat itsestään.

Kaksi poikaa näki sen. Nyt he nauravat käytävällä joka kerta, kun ohitan. En kirjoita siitä enempää. Iltaisin ennen nukahtamista mietin, mikä minussa on vikana, enkä ole keksinyt vastausta.

Sinä olet joskus kysynyt, miten koulussa meni. Olen sanonut, että ihan hyvin, ja sinä olet hymyillyt. En ole halunnut tehdä sinua surulliseksi.

Minä haluaisin piirtää huoneessa, jossa on hiljaista. Haluaisin, että joku iso ihminen istuu vieressäni eikä kysy koko ajan mitään, vaan on vain siellä. Ja ettei minun tarvitsisi peittää korviani.

En tiedä, saako näitä asioita toivoa. Ehkä sinä tiedät.

Adasi

Isä

En tiedä, luetko tätä koskaan. Kirjoitan silti, koska ääneen sanominen ei ole onnistunut ja pääni on täynnä sellaista, joka pitäisi saada pois. Jos luet, lue rauhassa. Tästä ei kannata suuttua kenellekään.

Sinä olet sanonut, ettei maailma taivu yhden ihmisen mukaan. Tiedän, että olet oikeassa. Olen yrittänyt taipua niin monta vuotta, etten enää muista, miltä tuntuu olla taipumatta.

Koulussa minun on pidettävä silmät sellaisina, etteivät ne kiinnity mihinkään liian pitkään, kasvot sellaisina, että ne hymyilevät silloin kun pitää, ääni sellaisena, että se vastaa lyhyesti, ja keho sellaisena, ettei se heilu eikä etsi nurkkaa. Tämä kaikki on työtä. En ole lukenut sitä mistään, mutta tunnen sen kyljissäni joka ilta kotiin tullessa.

Ruokala on paikka, jossa tämä työ melkein loppuu kesken. Siellä on niin paljon ääntä, etten enää kuule omaa ajatustani. Istun jonkun vieressä enkä muista hänen nimeään, vaikka hän on istunut siinä joka päivä. Syön niin nopeasti kuin pystyn ja lähden.

Kotona suljen oman huoneeni oven ja olen sen jälkeen tuntikausia liikkumaton. Ei siksi, että haluaisin, vaan siksi, etten osaa enää liikkua. Te olette kutsuneet minua syömään. Olen kuullut enkä ole pystynyt nousemaan. En ole laiska.

Minä en tiedä, mitä haluan pyytää. Ehkä sitä, ettet usko minun olevan laiska, vaan uskoisit, kun sanon, ettei tämä ole minun valintani. Ehkä myös sitä, että saisin joskus puhua tähdistä niin, ettei kukaan katso minua oudosti. Tähdistä saa puhua sinun kanssasi, vaikka en ole sanonut sitä sinulle ääneen.

Eeli

Näiden kirjeiden kanssa saa istua hetken ilman, että kukaan ulkopuolinen tulee heti selittämään niiden päälle.

Lapsen oikeus tulla kuulluksi omasta kokemuksestaan on yksinkertainen, eikä se vaadi perusteluja. Se on osa ihmisyyttä yhtä luonnollisesti kuin hengitys. Silti tämän äänen ohittaminen tapahtuu aikuisten keskusteluissa kerta toisensa jälkeen niin vaivattomasti, ettei sitä aina edes huomata. Päätöksiä lapsen koulusta ja oppimisesta tehdään usein kokonaan ilman häntä. Hänen omaa kokemustaan kysytään jälkikäteen, ei ennen päätöstä. Aikuiset tarkoittavat hyvää. Heillä on asiantuntemusta ja vastuuta ja kiirettä, joita he kantavat. Nämä kaikki ovat totta. Ne eivät kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että lapsi jää niiden ulkopuolelle, vaikka ne koskevat juuri häntä.

Lapsen ääni, jota ei tässäkään hetkessä kuulla, on usein ollut kuulematta jo kauan. Hän on oppinut vaikenemaan sen takia, että aikaisemmat yritykset sanoa jotakin ääneen eivät ole tulleet vastaanotetuiksi. Hänelle on kerrottu, että tämä on tavallista, tai että muutkin lapset kokevat samoin, tai että asia menee ohi. Nämä vastaukset on useimmiten sanottu rakkaudella ja toiveikkuudella. Lapsen omassa kokemuksessa ne kuitenkin merkitsevät sitä, että seuraavalla kerralla ei ehkä kannata yrittää. Vaikeneminen on silloin selviytymiskeino.

Lapsi ei aina osaa sanoittaa sitä, mitä hänelle ja hänessä tapahtuu, eikä häneltä pidäkään sitä vaatia. Sanoittaminen on vaikea taito, jonka aikuinenkin osaa vain harvoin ollessaan oman kuormansa keskellä. Lapsella on vähemmän sanoja, vähemmän kokemusta ja vähemmän turvaa siihen, että hän voisi nimetä sen, mikä hänen sisällään on. Silti hänessä on tieto, jota aikuinen voi oppia lukemaan pysähtyessään sen äärelle. Se näkyy katseessa, joka lipuu muualle. Se näkyy ruuassa, joka jää lautaselle. Se näkyy unissa, jotka katkeilevat. Se näkyy aamuissa, joissa vatsa on kipeä juuri silloin, kun pitäisi lähteä. Se näkyy niissä lauseissa, jotka jäävät kesken.

Hätä, jonka vanhempi tunnistaa omassa lapsessaan, ei ansaitse tulla vähätellyksi, ohitetuksi tai peitellyksi sillä perusteella, ettei kenelläkään ole aikaa tai ettei resursseja ole riittävästi. Se pieni osa hädästä, jonka lapsi itse pystyy sanoittamaan, ansaitsee saman kunnioituksen. Resurssipula ja kiire ovat todelli-

sia rakenteellisia syitä, joiden kanssa sekä vanhemmat että opettajat kamppailevat rinta rinnan. Lapsen hätä on silti aitoa, eikä hänen sanoittamisensa rajallisuus ole koskaan peruste jättää häntä kuulematta.

. . .

Adalla ja Eelillä on monta sisarta ja veljeä eri puolilla Suomea. Heidät on nimetty tähän kirjaan näillä kahdella nimellä, jotta heitä olisi helpompi kantaa mukana luku luvulta, eivätkä he ole harvinaisia. Perheet, jotka ovat tehneet päätöksen kotikoulusta oman lapsensa vuoksi, kertovat Suomen Kotikouluyhdistyksen sekä Opetushallituksen yhteydenottojen kautta yhä uudelleen samoista asioista. Lapsen kokema turvattomuus tai kiusaaminen. Koulurakennuksen sisäilma, joka vie hyvinvoinnin. Neuropsykiatrinen erityispiirre, jonka tuki ei yleisopetuksessa ehdi tavoittaa lasta. Aistiympäristö, joka on lapselle fyysisesti kestämätön. Sairaudesta toipuminen, jolle koulupäivä on vielä liian raskas. Perheen arvopohjan ja opetuksen välinen jännite, joka ei ole ratkennut keskustelemalla. Elämäntilanne, joka vaatii joustavuutta, jota koulujärjestelmä ei tällä hetkellä pysty tarjoamaan.

Näiden syiden takana on aina yksi lapsi. Jokainen syy on tutkittu, kuvattu, dokumentoitu, eikä yksikään niistä ole harvinainen, vaikka kukin niistä tuntuu omalle perheelleen ainutlaatuiselta juuri sen takia, että se on hänen omansa. Adan kirjeessä olivat aistiyliherkkyys ja kiusaaminen. Eelin kirjeessä oli autismikirjon erityispiirre ja siitä seurannut päivittäisen sopeutumisen hinta, jota tutkijat kutsuvat maskaukseksi. Molemmat ovat tuttuja nimiä perheille, jotka ovat tätä matkaa kulkeneet.

. . .

Kotikoulu on yksi mahdollinen vastaus siihen tilanteeseen, jossa Adan ja Eelin kaltainen lapsi elää. Se ei sovi jokaiselle perheelle, eikä se ole taikakeino, joka korjaisi kaiken. Se on kuitenkin olemassa Suomessa, laillinen ja perustuslain turvaama.

Tämä kirja on kirjoitettu niille vanhemmille, jotka ovat löytäneet vastaavan kirjeen oman lapsensa pöydältä, tai jotka ovat lukeneet sen lapsensa silmistä ilman että sitä oli koskaan kirjoitettu paperille. Kirja ei pyri suostuttelemaan ketään kotikouluun. Se avaa oven tilaan, jossa vanhempi voi rauhassa tutkia, olisiko tämä se polku, jonka hänen oma lapsensa tarvitsee. Niille, jotka lähtevät polkua kulkemaan, kirja antaa myös käytännön työkalut, joilla matka kulkee oikeaan suuntaan ja lapsen parhaaksi.

Kotikoulu ei ole tässä kirjassa vastakohta julkiselle koululle. Se on yksi muoto suomalaisesta oppivelvollisuudesta. Parhaimmillaan se kulkee käsi kädessä koulun kanssa, sen kumppanina. Suomessa on jo olemassa laki, joka avaa tämän kumppanuuden oven. Perusopetuslain 18 § tarjoaa mahdollisuuden erityiseen opetusjärjestelyyn, jossa lapsi voi säilyä koulun oppilaana sekä saada silti sen rauhallisen ympäristön, jonka hänen hermostonsa tarvitsee oppiakseen. Tätä mahdollisuutta ei ole vielä otettu laajasti käyttöön Suomessa, eikä tämä kirja jää hiljaiseksi siitä toiveesta, että se otettaisiin. Tässä kirjassa puhutaan kotikoulusta ja sen yhteistyöstä koulun kanssa yhtenä kokonaisuutena, jonka kummankin osan on tarkoitus palvella samaa lasta.

. . .

Tämän kirjan matka alkaa siitä, mitä Suomen laki sanoo kotikoulusta. Pelko vähenee aina siinä kohdassa, jossa vanhempi näkee oman oikeutensa kirjoitettuna. Lain äärelle on hyvä asettua rauhassa, ilman lakitekstin raskautta, niin että ovi kotikouluun tulee ensimmäistä kertaa näkyviin sellaisena kuin se todellisuudessa on. Se on ovi, jonka kukaan ei voi sulkea perheen edestä, koska se on jo olemassa. Se on ollut paikallaan yli sadan vuoden ajan.